

[cotidianul.ro](https://www.cotidianul.ro)

De la propagandă, la gândire

Andrei Marga 499 Articole Author

9-11 minutes

Într-o conferință publică susținută la Alba Iulia (14 septembrie 2022) am răspuns la o întrebare, venită din rândul celor prezenți, privind efectele conflictului din Ucraina asupra democrației. Nu sunt dintre aceia care nu văd realitățile sau gândesc una și spun alta, încât am reiterat cu claritate idei exprimate anterior, de această dată poate mai direct.

În esență, a fost vorba de patru idei: 1. Conflictul din Ucraina nu se poate încheia decât printr-o înțelegere care să implice Rusia, SUA, Ucraina, Germania, Uniunea Europeană, China. Indiferent de cine

“învinge”, nu va fi pace în Europa dacă nu se iau în seamă interesele de securitate ale fiecărei părți. Oricum, europenii vor fi cei care vor achita facturile de orice fel. 2. Ar trebui trase consecințe și din faptul că Ucraina este în granițe nefirești. După toate criteriile istorice și demografice, ea are de cedat teritorii vecinilor, în granițele cunoscute: României – Bucovina și județele, Ungariei – Transcarpatia, Poloniei – Galicia, Rusiei – Dombasul. 3. Nu au suport iluziile, căci, în Ucraina actuală, până la democrație este un drum. 4. România nu are ce căuta în acest conflict. Ea nu ar trebui să înfrunte vreo criză în plus, fie ea și energetică, din cauza conflictului.

Repet oricând afirmațiile rostite, căci ele exprimă adevărul cel mai simplu cu putință. Altfel, lucrurile se țin mai departe într-o criză absurdă, la care sunt, totuși, alternative. Afirmațiile mele corespund adevărului istoric, dreptului internațional și intereselor generale – dincolo de propaganda de azi care, poimâine, va fi socotită doar o eroare.

Cum era de așteptat, după aceste afirmații, s-au convocat tot felul de inși și s-a făcut mobilizarea mediatică pentru a le contracara. Nu sunt mișcat. Niciunul nu a adus vreun argument factual împotriva a ceea ce am spus. Este doar adevăr în afirmațiile mele și mi-am făcut datoria profesională, civică și morală să-l rostesc. Ca de obicei, neputându-se contrazice cu argumente, se inventează și se bat câmpii.

Unul spune că ar fi vorba de o abordare “iliberală”, apropiată de cea a domnilor Vladimir Putin și Viktor Orban. Susținere complet gratuită, un lamentabil clișeu! Nu știu ce susțin în subiect cei doi lideri și, mai mult decât probabil, nici nu au spus ce am spus eu. Mai mărturisesc că nu mă pronunț despre o persoană înainte de

vedea ce a spus efectiv. Prea multe se bazează astăzi la noi pe “așa se zice”, pe “așa ni se cere să spunem”, pe „așa mi-este mai comod”! Nu mă pronunț niciodată doar pe presupuneri, iar personalizarea deciziilor de stat din propaganda actuală este de prost gust.

Am discutat cu ani în urmă, oficial, cu fiecare dintre liderii amintiți. Nu m-am ocupat însă de ceea ce spun ei în fiecare subiect. Oricum, o părere care nu este cea a propagandei curente nu înseamnă că este a domnilor Vladimir Putin și Viktor Orban. Doar la minți înguste rău funcționează penibila regulă „ori spui cum se spune – ori ești cu acela”! Să sperăm că se mai poate gândi și cu propriul cap!

Observ însă că nici profesori universitari de la noi, care se consideră istorici sau politologi, nu pricep ce este “liberal” sau “illiberal”. Personal am o părere mai bună despre liberalism și, în definitiv, apăr libertățile intangibile ale persoanelor și “liberalismul reflexiv”. De altfel, în apărarea liberalismului am scris mai mult decât orice liberal de azi din România. În orice caz, cine nu împărtășește liberalismul care se practică nu este prin aceasta „iliberat” – decât dacă logica nu mai contează. Iar cu o logică schioapă, nu ai cum să fii liberal!

Altul schimbă explicațiile curente, dându-și seama că ele nu stau în picioare, și susține că ar fi o analogie între Rusia actuală și Germania lui Hitler. Simple aiureli! Analogia, trebuie spus, a fost respinsă argumentat deja de istorici germani, de ieri și de azi. În lunile trecute, în strălucite cărți din Germania, analogia a fost infirmată din nou, explicit. Se pare că așa-zii „specialiști” de la noi nu prea citesc. Sunt de părere că nu are rost ca, atunci când nu se cunosc lucrurile, să se lanseze falsuri spre a fi înghițite de români. Peste toate, analogia nici nu este argument de minte matură.

Unul spune că nu era normal ca la lansarea cărții mele Soarta democrației (Creator, Brașov, 2022) să nu atac Rusia și Ungaria. Răspunsul meu este că un democrat care se respectă nu atacă, ci argumentează.

Eu sunt pentru a spune pe nume realităților. Numai că trebuie și analize, nu doar clișee. Ar fi bine să existe analize ale socialismului răsăritean, ale comunismului, ale autoritarismului, ale dictaturilor de astăzi. Dar dacă analize înseamnă examinări economice, sociologice, juridice, culturale serioase, cu epistemologie pusă la punct, atunci ne respectăm ca oameni și cetățeni spunând că ele sunt încă de elaborat. Fără laudă, confruntându-mă personal cu problema, am dat o analiză a prăbușirii socialismului răsăritean (Die kulturelle Wende, 2005, la solicitarea unor universități din afara țării), încât știu ce este în joc. Să facem, așadar, analize demne de încredere și apoi să vorbim oricât și despre oricine. În rest, ideea unui singur fel de democrație nu este democratică, iar democrația este parte a culturii. Unii inși care se exprimă cu aplomb nu cunosc prevederile internaționale în materie de conflicte precum cel din Ucraina. Îmi dau seama că ei predau oportuniste ieftine, în vreme ce

universitatea s-ar cuveni să însemne gândire.

Se pot parcurge documentele internaționale – în toate se prevede explicit respectul suveranității naționale. Dar în acordurile din ultimele decenii se adaugă: suveranitate națională în condițiile securității celuilalt. Cum au arătat concludent autori germani și americani, se află în eroare cei care reduc discuția despre conflictul din Ucraina la dreptul internațional, fără a vedea rădăcinile istorice ale conflictului și obligația securității celuilalt. Iar scrierea istoriei nu ar trebui să coboare în propagandă curentă. O astfel de „istorie” nu este istorie.

Unul confundă discuția cu o șuetă și spune că am fost ministru al guvernului care a semnat tratatul cu Ucraina de recunoaștere a frontierelor. Da, am fost. Am și elaborat proiectul restructurării Universității din Cernăuți pe limbile ucrainiană, română, germană, ebraică, având în vedere tradițiile extraordinare ale locului, și l-am discutat atunci în diferite capitale. Am și reprezentat autorități europene la lansarea programelor lor academice în Ucraina.

Numai că sunt patru aspecte de considerat. România avea atunci ocazia să intre în Europa unită, care era obiectiv național. Premisa generală a fost stabilizarea frontierelor. Sunt însă și azi în vigoare tratate între țări europene care au stabilizat frontierele în scopul cooperării. Pe de altă parte, nu se știa atunci că Ucraina nu va respecta minoritățile și că va fi punctul de plecare al unui conflict fără noimă. În definitiv, ca să fim realiști până la capăt, chestiunea frontierelor s-a acutizat din momentul în care Ucraina a refuzat aplicarea acordurilor de la Minsk, care erau susținute și de europeni. Ucrainenii merită respectul, ca orice popor și ca toți oamenii, dar a forța lucrurile, falsificând propagandistic situații, mi se pare indecent.

Sunt uimit cât de puțin se citește. Ceea ce am spus eu a fost spus de mulți, chiar înaintea mea. Am și arătat la timp (se pot consulta articolele mele din arhivele ziarelor și revistelor în care public) că socotesc redările istoricilor francezi (de pildă, Gerard Chaliand), ale celor germani (Andreas Wirsching, Carlo Massala, Josef Braml și alții) și realismul politic al școlilor de la Harvard și Chicago (cu Graham Allison, John Mearsheimer, Steven M. Walt etc.) ca fiind relatări integre a ceea ce s-a petrecut în Ucraina și a dus la conflictul actual. Ele sunt redări mai exacte și mai responsabile de soarta democrației și a securității internaționale.

O probă este și reflecția publicată cu câteva zile în urmă a școlii de analize internaționale din prestigioasa universitate Harvard (vezi Dani Rodrik, Steven M. Walt, How to Build a Better Order. Limiting Great Power Rivalry in an Anarchic World, în "Foreign Affairs", septembrie-octombrie 2022),. Nu intru aici în detalii, căci ar fi nevoie de spațiu, dar este o reflecție bine ancorată în istorie, care propune o soluție sustenabilă juridic și echitabilă la cele două crize ale lumii actuale – criza ucrainiană și tot mai apropiata criză taiwaneză. Dacă cineva vrea soluționarea, crizele sunt de luat în serios. Strategia „lovește și nu-ți pasă” nu este una a unor oameni cu mintea la ei. Împărtășesc o soluție bazată pe examinare factuală și luciditate în abordarea relațiilor internaționale, la care, de altfel, m-am așteptat (vezi A. Marga, Ordinea viitoare a lumii, Niculescu, București, 2017). O soluție informată și cultivată, plină de răspundere!

Democrația și atașamentul euroatlantic sunt achiziții prețioase, de importanță fundamentală ale istoriei recente a țării, la obținerea cărora am contribuit ca demnitar al statului român. Dar și ele ne obligă să luăm în considerare faptele, să gândim efectiv și

responsabil realitățile și să refuzăm escamotarea lor sub o propagandă pentru naivi. Altfel, „angoasa în fața adevărului” nu aduce nimic bun.